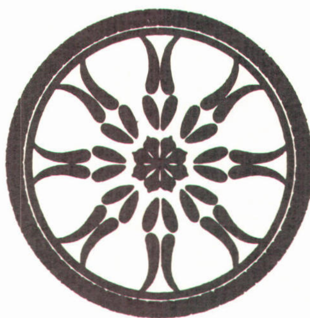

SADDHARMA

de afbeelding van de Buddha-figuur op de titelpagina is een foto van een 18de eeuws Japans beeld.
Deze Buddha heet AMIDA, de Buddha van het oneindige licht, heer van het westerse paradijs, gezeten in de handhouding van meditatie
het beeld bevindt zich in het Leids Volkenkundig Museum
de foto werd gemaakt door Else Madelon Hooykaas

S A D D H A R M A

TIJDSCHRIFT STICHTING NEDERLANDS BUDDHISTISCH CENTRUM

6e jaargang 6e aflevering december 1973

Redactie-adres: Bornsestraat 61 - Hengelo (O.).
Secretariaat Stichting: Storm van 's Gravesandeweg 75, Wassenaar.
Postgiro: 152 00 22, t.n.v. de penningmeester van de Stichting Nederlands Buddhistisch Centrum, Bornsestraat 61 - Hengelo (O.).
Min. donatie 1973 *f* 25,-- (echtpaar *f* 35,--; studerenden *f* 15,--).

TERUGBLIK OP HET BEZOEK VAN DE DALAI LAMA

Het bezoek van de Dalai Lama aan ons land, op 7, 8 en 9 oktober j.l., is ongetwijfeld een hoogtepunt in het bestaan van onze stichting geweest.
Zoals bekend, trad ons centrum als uitnodigende instantie op en was aldus ook primair aansprakelijk voor het verloop van het gebeuren.
Wij hebben er behoefte aan om uit te spreken dat het feit, dat wij deze taak op zo'n bevredigende wijze hebben kunnen volbrengen, in hoge mate te danken is geweest aan de bijzonder goede samenwerking met drie andere organisaties, nl. de Theosofische Vereniging, de Sufi-beweging en de SHAT (Stichting Hulp aan Tibetanen).
Zonder deze goede "bondgenoten" zou het peil dat thans bereikt werd - zowel van het programma als van de organisatie der dagen - zeker niet gerealiseerd zijn!
Een hartelijk woord van dank aan de besturen van genoemde instanties is dus alleszins op zijn plaats. De leden van ons dagelijks bestuur werden volledig ingezet. De 2e voorzitter en de penningmeester traden op als resp. voorzitter en secretaris van het Comité tot Ontvangst; de voorzitter en de secretaris traden in gelijke functie op in de Regelingscommissie; de 2e secretaris verzorgde praktisch zelfstandig de uitgave van het prachtige Tibet-nummer, een vrucht van een goede samenwerking met het Meditatiecentrum de Kosmos.

Al terugziende bekruipt ons de verleiding om verslag te doen van de vele vergaderingen, welke door de beide commissies en door ons bestuur voor en zelfs nog tijdens het bezoek van de Dalai Lama plaatsvonden - soms op vrij ongebruikelijke tijdstippen - en namen te noemen van leden van de vier samenwerkende organisaties, die zo bijzonder verdienstelijk werk gedaan hebben. Het lijkt ons echter passender om aan deze verleiding weerstand te bieden.
Wel willen wij vermelden dat het financiële aspect - aanvankelijk een punt van grote zorg - is meegevallen. Dank zij de bijdrage in de kosten door de bezoekers van de bijeenkomst in het Tropenmuseum en - niet te vergeten - enkele grote giften die binnenkwamen, is er zelfs een klein batig saldo overgebleven.

Gaarne geven wij thans een kort verslag van het driedaags bezoek.
Op zondag 7 oktober vormde, na de ontvangst op Schiphol, de bijeenkomst in de aula van het Tropeninstituut het eerste punt van het programma. De zaal was eivol. Niet alleen waren alle stoelen bezet, ook elk plekje op de gangpaden, achter, tussen, voor en naast de stoelen werd ingenomen, in de hoeken stonden trossen mensen. Het publiek was buitengewoon aandachtig en ook de prachtige zaal werkte ertoe mee de bijeenkomst tot een stijlvol gebeuren te maken. En de ontmoeting met de Dalai Lama zelf zal niemand hebben teleurgesteld! Voor de pauze hield onze gast een toespraak; na de pauze werden hem bij monde van Dr. Pott, vicevoorzitter van het Comité tot Ontvangst, vragen voorgelegd, welke in de pauze door het publiek schriftelijk waren ingediend bij een selecteringscommissie. Om begrijpelijke redenen werden vragen van politieke aard achterwege gelaten. Na afloop was er een korte ontvangst in de Raadzaal van het Instituut, waarbij ook de in ons land woonachtige jonge Tibetanen tegenwoordig waren. Er waren onder hen verpleegsters die voor deze voor hen zeer grote gebeurtenis drie vakantiedagen hadden opgenomen.
De volgende dag werd er 's morgens een bezoek gebracht aan Dr. van den Heuvel, secretaris-generaal van de Ned. Hervormde Kerk, in Den Haag met aansluitend een

bezoek aan de ambassadeur van India te Wassenaar. 's Middags vond het gesprek met een tiental vertegenwoordigers van geestelijke stromingen en wetenschappen plaats, een programmapunt dat op verzoek van de Dalai Lama zelf was ingevoegd. Als coördinator van dat gesprek fungeerde de heer Dr. R. Boeke, secretaris van het Instituut voor Godsdienstcommunicatie "Interreligio" te Rotterdam. Hierbij zijn geen toehoorders aanwezig geweest, maar er is wel een bandopname gemaakt.

Op deze discussie-bijeenkomst volgde nog weer een receptie voor genodigden. Beide samenkomsten vonden plaats in een gebouw op het terrein van het internationaal theosofisch centrum St. Michael in Valkeveen (op de grens tussen Naarden en Huizen), waar de Dalai Lama en zijn gevolg, uit zeven personen bestaand, tijdens hun verblijf in Nederland vertoefd hebben. De verzorging in St. Michael was, naar ons verzekerd werd, voortreffelijk.

Tussen het gesprek en de receptie in werd een bezoek gebracht aan kardinaal Alfrink te Utrecht.
De dinsdag, de laatste dag van het driedaags verblijf, opende met een ontvangst van de Dalai Lama door prins Bernhard op paleis Soestdijk. Ook de koningin heeft zich bij hen gevoegd. Bij al deze bezoeken werd de Dalai Lama steeds vergezeld door hetzij de voorzitter hetzij de vice-voorzitter van het Comité tot Ontvangst. Daarna vond in St. Michael de persconferentie plaats. Het bezoek eindigde met een autotocht naar Eindhoven (getracht werd telkens de Dalai Lama ook iets van Nederland - op de eerste dag b.v. van Amsterdam - te laten zien). Hier werd de Dalai Lama ontvangen door Dr. Philips; met een bezichtiging van Evoluon werd voldaan aan een wens die de Dalai Lama tevoren had geuit.

En hiermee eindigde het bezoek aan Nederland: een van de twaalf landen waar de Dalai Lama tijdens zijn zes weken durende Europese reis heeft verbleven.

Wat voor ons, en voor menig ander, het bezoek van de Dalai Lama tot een belevenis heeft gemaakt, was de ontroerende ervaring tegenover een mens te staan die de innerlijke voltooiing in boeddhistische zin als

het ware voelbaar verwezenlijkt had.
Hij was een indrukwekkende persoonlijkheid, - maar niet in de alledaagse zin van het woord. Niet iemand die zijn wilsleven zo krachtig heeft ontwikkeld en zijn kennis en ervaring zo ruim uitgebouwd, dat hij een allereerst "werelds" respect afdwingt. Nee, de Dalai Lama was indrukwekkend omdat hij zo ...zichzelf was. Zichzelf op een wijze waarop eigenlijk niemand van ons in het aangezicht van anderen, en zeker niet als aller ogen op je gericht zijn, het zijn kan. Hij was volmáákt zichzelf, volmaakt ontspannen, - er stond een mens voor ons die zich had 'losgemaakt". Ook de zelfdiscipline, in hoge mate aanwezig, was iets vanzelfsprekends voor hem en deed geheel natuurlijk aan. Geen wonder dat er iets zeer innemends van hem uitging. Hij was op een stralende manier vriendelijk, ongedwongen, van een grote innerlijke beschaving, met een tintelende humor, en niet minder van een wonderlijke intelligentie. Hij was duidelijk gelukkig als er kinderen bij hem kwamen of als hij eens even in de vrije natuur kon zijn. Evenals de leden van zijn gevolg liep hij op de manier van bergbewoners: soepel, de lenige rug kaarsrecht en met lange passen, waarbij de voeten, opvallend breed en groot, naar buiten worden geplaatst. Van ceremonieel was hij afkerig, hij maakte op ons de indruk dat hij zijn hoge positie als een last ervoer.
Van zijn meditatie-gewoonte week hij ook op de reis niet af. De bewoners van St. Michael vertelden ons dat hij elke morgen mediteerde van 5 tot 7 uur.
Als hem vragen werden voorgelegd, wachtte hij gewoonlijk even met zijn antwoord. Het hoofd wat schuin omlaag gewend overdacht hij de vraag, meestal met een klein geamuseerd trekje om de mond. Dan kwam het antwoord, weloverwogen, maar zeker ook met vaart en overtuigingskracht en met grote welsprekendheid naar gebaar en taal, zelfs al was zijn Engels gebrekkig en het Tibetaans uiteraard onverstaanbaar voor ons. Het viel dan op hoe 'n gevoelig gezicht hij had.
Enkele uitspraken die hij in het Tropeninstituut heeft gedaan, laten wij hier volgen:

Over de rol van het begrip "lijden" in het boeddhisme zei hij o.m. dat, als wij ons realiseren dat lijden tot de natuur van het bestaan zelf behoort, dit besef

het dragen van leed wanneer het ons in concrete vorm treft, verlichten kan.
Een der vragen luidde: als we zo verschrikkelijk "clean" moeten leven, dat we onze driften enz. moeten onderdrukken, levert dat geen gevaar op voor ons psychische welzijn? Antwoord: opwellingen van toorn, ergernis e.d. moeten wij niet onderdrukken, we kunnen het bestaan ervan erkennen en aanvaarden; we moeten alleen proberen te vermijden ernaar te handelen. Begin met als het ware een barrière op te richten tussen jezelf en het slechte in je. Ieder mens heeft slechte èn goede tendenzen, probeer alleen de laatste te ontwikkelen. Haat je iemand, probeer je dan de goede eigenschappen van die persoon te binnen te brengen. Het is werken aan de basis, maar dat is juist het werk dat gebeuren moet. Realisatie van de sûnya-idee (de Leegte) is slechts voor enkelen weggelegd.
Als hoofdkenmerk van het Hînayâna noemde hij het streven naar "reiniging" van de eigen geest. Het Mahâyâna gaat allereerst uit van de overweging (overigens gemeenschappelijk aan alle boeddhistische scholen): zoals ik streef naar geluk en vrede voor mijzelf, zo doen dat alle levende wezens. Maar "ik" ben helemaal niets vergeleken bij de ontelbare anderen; daarom ligt het voor de hand dat ik wijk voor die anderen, dat ik onzelfzuchtig probeer te zijn en in medelijden naar hen uitga.
Het doel van meditatie zag de Dalai Lama allereerst in de losmaking van het onderscheid-makende denken. Intense vreugde, een gevoel van gelukzaligheid ("happiness", "bliss") worden tijdens de meditatie ervaren, maar dit is misleidend.
Er werd ook gevraagd of naar zijn mening bewustzijnsverruiming door middel van drugs mogelijk was. "I have no experience", antwoordde hij geestig, maar voegde er ernstig aan toe, dat naar zijn mening geestelijke ontwikkeling alleen met de middelen van de geest te bereiken was. Toen er nog weer werd aangedrongen, zei hij op lichte toon: Maar als je denkt dat dat de goede weg voor je is, doe het..
Ook stelde hij, dat het er niet toe doet of je boeddhist bent of hindu, moslem of christen of geen enkele religie aanhangt: als je maar religieus lééft.

Maandagmiddag, na afloop van de discussie met de vertegenwoordigers van geestelijke stromingen en wetenschappen, was er zoals gezegd een receptie voor genodigden. Een voor een kwam men hem de hand drukken en velen maakten gebruik van de gelegenheid om hem een persoonlijke vraag te stellen. Niemand die deze receptie mocht bijwonen, zal vergeten hoe hij vóór hij zich terugtrok, nog een woord tot de aanwezigen richtte. Hij zei eigenlijk alleen maar dat hij zich "dichtbij" ons had gevoeld, en dat dat heel belangrijk was. "Tezamen kan men misschien veel volbrengen". - Het is jammer dat we op papier alleen de woorden kunnen weergeven. Het was de stemklank, het gebaar der open armen (zonder enige nadruk, waardoor het absoluut niet pathetisch aandeed), de oprechtheid die van zijn hele persoon uitging, die deze paar woorden tot een gebeurtenis maakten.
Een hoogtepunt van het bezoek werd, op dinsdagochtend, na zijn terugkeer uit Soestdijk, de persconferentie. Er was grote belangstelling - tegen de dertig journalisten waren aanwezig. Er werden goede vragen gesteld; ze werden, telkens na even nadenken, beantwoord op een geconcentreerde wijze, waardig, bondig en helder.
De Dalai Lama liet zich daarbij niet optimistisch uit over de toekomst. De aarde is zo klein geworden, de problemen zijn zo met elkaar verstrengeld geraakt ("interwoven"), het gevaar dat wij het niet meer in de hand kunnen houden is des te groter. Ook eerder had hij zich al in deze trant uitgelaten: dat te verwachten valt, dat de komende tijd de moeilijkheden alleen maar zullen toenemen. Een moedige uitspraak!
Er werd gevraagd of er geen lama's naar het westen konden komen; dezen zouden zeker school maken. Hij meende dat dit in de toekomst wel mogelijk zou zijn, maar dat het wellicht beter is naar Indië te gaan, omdat men dan, uit vele lama's, een persoonlijke keuze kan maken voor onderricht. Velen in het westen, waarschuwde hij, hopen op een snel succes als ze beginnen met mediteren. Daar zit een groot gevaar in, innerlijke verwarring of teleurstelling is menigmaal het gevolg. Men kan geen fase overslaan, alleen geleidelijk vorderen, "stage by stage". Het beste is te beginnen met meer vrede en harmonie in het daagse leven. De hoogste meditatieve verwezenlijking is maar voor enkelen weggelegd. Voor de overgrote

meerderheid der mensen geldt dat men moet trachten een geest van welgezindheid en geweldloosheid te doen toenemen.
Op de vraag of hij de laatste grote incarnatie op aarde zou zijn, antwoordde hij dat zulke wezens er altíjd wel zullen zijn, herkend of niet herkend, in menselijke of in andere vorm. (Een ander maal had hij gezegd dat hij, leek het hem, niet noodzakelijkerwijs in Tibet of als Tibetaan zou worden wedergeboren, het kon ook elders zijn.)
Om tenslotte in gedachten nog eenmaal terug te keren naar het Tropeninstituut: Er werd hem daar ook de vraag voorgelegd wat hij verstond onder het nirvana. Hij hief de handen op en barstte uit in een hartelijk gelach. Het nirvana! Zó'n ontzaglijk begrip, zo moeilijk, zo diep! - Maar vervolgens zegde hij er toch iets betekenisvols over: het nirvana vindt wie de wisselvalligheden van het leven niet meer kunnen beroeren, die zich vrijgemaakt heeft van alle leed en daarin van elke niet-absolute bestaansvorm. Nirvana vindt men door vrede, met zichzelf en met de wereld.

Tot zover ons beknopt verslag. Nog deze maand vindt een slotvergadering van het Comité tot Ontvangst tezamen met de Regelingscommissie plaats. Alsdan zal overlegd worden of het mogelijk is om het materiaal dat ons ten dienste staat te verwerken tot een boekje. De uitgave daarvan zou, naar onze mening, een zinvolle afsluiting vormen van het belangrijke gebeuren: het bezoek van de Dalai Lama aan ons land!

Het bestuur.

Victor Westhoff

ONTMOETING MET DE DALAI LAMA

Voor allen in Nederland, die zich op enigerlei wijze met het boeddhisme verbonden voelen, is het bezoek van Z.H. de Dalai Lama aan ons land een bijzondere gebeurtenis geweest. De gang van zaken bij dit bezoek vindt de lezer elders in dit nummer uiteengezet. Deze bijdrage heeft een iets andere bedoeling. Als voorzitter van het comité tot ontvangst had ik de taak, de Dalai Lama tijdens zijn verblijf te begeleiden, hetgeen onder meer inhield, dat ik een aantal autoreizen met hem heb gemaakt en daardoor meer dan iemand anders in de gelegenheid heb verkeerd, zijn persoonlijkheid te beleven en met hem van gedachten te wisselen. Dit was een voorrecht dat ik niet voor mijzelf zal houden, maar wil trachten met de lezers van Saddharma te delen. Een keuze makend uit de overstelpende reeks van indrukken, in die paar dagen opgedaan, zal ik mij beperken tot een herinnering aan de eerste ontvangst en een poging tot weergave van mijn ervaring met de persoonlijkheid van de Dalai Lama en van enkele der met hem gevoerde gesprekken.

Voor het besef van ons westerlingen is er een hinderlijke tegenstrijdigheid tussen enerzijds de rimram, de gewichtigdoenerij en het wereldse gedoe die in het westen nu eenmaal samengaan met de ontvangst van een van de voormannen der mensheid - een geestelijke leider, tevens staatshoofd in ballingschap -, en anderzijds de verhevenheid, de rust en de eenvoud die van de Dalai Lama uitgaan en waarmee zijn omgeving in overeenstemming behoort te wezen. Het vooruitzicht van deze tegenstrijdigheid heeft mij dan ook zeer tegen dit bezoek doen opzien. Tijdens het bezoek zelf is mij meer dan ooit duidelijk geworden, hoezeer we hier te maken hebben met een typisch westers probleem. Voor een Aziaat, en onder Aziatische omstandigheden, is die paradox er niet. Het eerbetoon, bewezen aan de Dalai Lama als staatshoofd, zou in Tibet of India geenszins strijdig zijn met diens geestelijke status, integendeel, het zou op natuurlijke wijze ermee geïntegreerd zijn. Maar in de grof materialistische westerse wereld met zijn

jacht op succes, zijn stank en lawaai, die wereld in wier steden de bankgebouwen de status van tempels hebben en de supermarkten die van paleizen, daar weet men eigenlijk met zijn figuur geen raad, als men de Dalai Lama met westers eerbetoon wil ontvangen. Dat wordt al terstond pijnlijk duidelijk als ik u moet uitleggen, dat we de Dalai Lama niet anders konden ontvangen dan in de "VIP-room" van Schiphol, en als ons dan de protserigheid van alleen al dat woord "VIP-room" voor de geest staat.
Dat deze problematiek, toen het eenmaal zover was, tot mijn opluchting toch slechts van ondergeschikt belang bleek, is vooral te danken aan twee omstandigheden: ten eerste doordat de Dalai Lama zelf hier boven bleek te staan - zoals ook wel verwacht mocht worden - en ten tweede, doordat in de organisatie was opgenomen, dat de Tibetaanse vluchtelingen in Nederland bij de eerste ontvangst aanwezig waren, hetgeen de Dalai Lama plaatste in de natuurlijke waardigheid van zijn eigen omgeving.
Het gezelschap in die VIP-room, een met een weelde van ten dele tropische gewassen versierde ruimte, kreeg dank zij de komst van de Tibetaanse vluchtelingen een heel ander cachet. De aanblik van deze eenvoudige, in gespannen verwachting verkerende groep alleraardigste mensen, die een van de grootste momenten van hun leven tegemoetzagen, was hartverwarmend. Allen hadden uiteraard hun fraaiste kleding aan, en de lange gewaden (in diepe, warme kleuren, elk kleed slechts één kleur) stonden de vrouwen prachtig. Zowel de mannen als de vrouwen vielen evenzeer op door hun ongekunsteldheid als door hun natuurlijke waardigheid en bevalligheid.
Toen de Dalai Lama, door enigen onzer afgehaald van de uitgang van het vliegtuig, de VIP-room binnenkwam, stonden zijn Tibetaanse onderdanen op een rij bij de ingang. Zij droegen allen een witte zijden katha op hun beide handen, die ze achtereenvolgens overhandigden, waarna Z.H. iedere katha met een onnavolgbaar elegant, sober en gedistingeerd gebaar weer om de hals van de gever of geefster hing. Dit ging gepaard met een hartverwarmende vrolijkheid en hartelijk gelach; het zou in onze contreien "uitbundig" genoemd worden,

maar het maakte een volkomen natuurlijke en harmonische indruk. Wat een voorrecht, als een volk zijn eerbied kan uitdrukken in blijdschap inplaats van in plechtstatige somberheid!
De Dalai Lama ging zitten om zichzelf thee in te schenken en te drinken. Bij dit ritueel werd hij van vlakbij door verschillende camera's gefotografeerd, waarvan hij zich niets aantrok. Hij bleef onverstoorbaar vriendelijk. Ondanks alle hectische westerse dynamiek om hem heen ging er een zo sterke "actieve rust" van hem uit, dat dit iedereen, behalve beroepsfotografen, beïnvloedde.
Soms wenkte hij een van zijn Tibetaanse onderdanen met een kort, sober en krachtig gebaar, waarna de geroepene zich knielend met hem onderhield. Dit vond evenwel plaats in een heel andere sfeer dan die van de kruiperige onderdanigheid, die wij ons bij "knielen" voor plegen te stellen. Die onderdanigheid was formeel gegeven in het knielen zelf. en hoefde op geen andere wijze meer te blijken: het gesprek was - hoewel uiteraard voor ons onbegrijpelijk - beiderzijds levendig, vrijmoedig en op gelijk niveau.

Het was een voorrecht, dat wij onze eerste indrukken van de Dalai Lama hebben mogen opdoen in een sfeer waarin hij samen was met de zijnen. Een wat verder reikende ondervinding was echter eerst mogelijk dank zij het samenzijn in de daaropvolgende uren en dagen.
Het is een nauwelijks weer te geven ervaring, zo lang zo persoonlijk een zo groot man te hebben vergezeld.
Wij hebben vrij veel gesproken, vaker nog gezwegen, niet omdat er niets te zeggen zou zijn, maar omdat het niet aangaat, iemand die een zo vermoeiende reis maakt, ook nog voortdurend in gesprek te betrekken. Ik bleef mij er steeds van bewust, dat de Dalai Lama recht had op rust en geestelijke afzondering. Daar stond tegenover, dat ik een plicht had als gastheer, dus hem een en ander moest vertellen over het land waardoor wij reisden en zijn bewoners, alsmede over hetgeen hem te wachten stond.
Eerst nadat wij enigszins met elkaar vertrouwd waren geraakt - te beginnen met de terugreis van Wassenaar - kwam ik er toe, Z.H. zo nu en dan een vraag op geeste-

lijk gebied te stellen die mij bezig hield. Het is niet aan de orde of ik iets al dan niet "durfde"; de gedachte daaraan kwam voordien eenvoudig niet bij mij op. Misschien is het het beste zó te formuleren, dat hetgeen van de Dalai Lama uitging - noem het geestkracht, wil, fluïdum, persoonlijkheid of hoe dan ook - mij niet op een dergelijke gedachte deed komen alvorens de tijd daar rijp voor was.
Zijnerzijds stelde de Dalai Lama nu en dan vragen, waarop hij een antwoord wenste. (Op de reis naar en van den Haag zat ook zijn tolk voorin; toen stelde hij een deel van zijn vragen in het Tibetaans en liet die door de tolk vertalen. Antwoorden werden nooit vertaald). Deze vragen hadden meestal betrekking op landschap, geschiedenis, middelen van bestaan, sociale en religieuze situatie, kortom op de samenleving in Nederland.
Terwijl de gesprekken steeds rechtstreeks, bondig en vaak ook diepgaand waren, waren ze meestal tevens kort. Ze bleven discreet en namen niet het karakter aan van een interview.
Nimmer tevoren heb ik een man ontmoet, die van ogenblik tot ogenblik de psychische gesteldheid van zijn gesprekspartner glashelder doorziet, daar tevens boven staat en geen misbruik van dit inzicht maakt.
Ik ben ervan overtuigd, dat hij al mijn gedachten had kunnen lezen, maar dat hij dat uit beginsel niet doet en niet wil, omdat hij daarmee de privacy van de ander zou aantasten.
Geleuterd werd er niet. Zodra de Dalaï Lama gewaar werd, dat ik niet langer innerlijk geheel achter een bepaald gesprek stond, maar dit voortzette uit wat wij in het westen "beleefdheid" plegen te noemen, sneed hij het abrupt, ofschoon geenszins onhoffelijk, af, daarmee te kennen gevend dat hij niet "bezig gehouden" behoefde te worden. Hij voelde dit ogenblikkelijk aan. Dat gebeurde trouwens alleen de eerste dag, omdat ik mij daarna in deze situatie had ingeleefd en niets meer zei waarbij ik niet innerlijk betrokken was. (Voor alle duidelijkheid: het gaat er voor de Dalai Lama niet om, of de inhoud van een gesprek objectief van belang dan wel voor hemzelf subjectief interessant is, maar of het voor de gesprekspartner een wezenlijke betekenis heeft).

De Dalai Lama spreekt op drie niveau's, maar is op ieder van die niveau's zichzelf. Hij is de enige mens die ik ooit ontmoette, die geen persona heeft en deze ook niet behoeft. Het eerste niveau is het "officiële", waarbij hij als hooggeplaatste gast met eerbiedige voorkomendheid bejegend wordt. Dit ligt hem niet erg. Hij vindt het nauwelijks aangenaam en laat dat ook duidelijk, ofschoon steeds met de beminnelijkheid die hem een eerste natuur is, blijken. De eerbied van zijn Tibetaanse onderdanen aanvaardt hij met een natuurlijke vanzelfsprekendheid, maar die van westerlingen hindert hem eigenlijk.
Het tweede niveau is het niveau op voet van gelijkheid, dat van gast en gastheer. Dit ligt hem geheel. Het is kennelijk - en bij een der maaltijden bevestigde hij dit zelf uitdrukkelijk - de wijze, waarop hij met ons westerlingen wil omgaan. Hij is dan hartelijk, vol zin voor humor, levendig en vrolijk. Zijn spirituele verhevenheid blijkt in deze gesprekken het duidelijkst hieruit, dat hij hoogst zelden iets negatiefs zegt over mensen of andere wezens (wel uiteraard over ongewenste toestanden of gebeurtenissen), en dat hij zijn eigen persoon nooit in het geding brengt - nooit klaagt of iets zegt wat daarop ook maar in de verste verte zou lijken -, dus geheel positief en altruïstisch is ingesteld, niet uit enigerlei show of op grond van enig beginsel of uitgangspunt, maar omdat hij werkelijk zo is.
Het derde niveau is dat, waarop hij als leraar optreedt. Ik bedoel nu dus niet in het openbaar, maar onder vier ogen. Dit gebeurt nimmer ongenodigd, maar alleen als antwoord op een bepaalde vraag. Hij verandert dan snel en bijna onmerkbaar, spreekt met ernst en gezag, rechtstreeks van hart tot hart, maar geenszins bezwerend of overtuigend: hij laat de ander altijd geheel vrij het al dan niet met hem eens te zijn, hij dringt nooit een mening op. Anderzijds voert hij ook geen discussie. Wellicht is dit onbegrijpelijk voor iemand die zoiets nooit heeft meegemaakt. De enig juiste kwalificatie voor deze state of mind is "verhevenheid".

Hier volgen enkele van de door de Dalai Lama gestelde en door mij min of meer uitvoerig beantwoorde vragen:
"Is er bij de jeugd van Nederland toeneming van agressie te bespeuren en zo ja, hoe komt dat?"
'Wie zijn er in Nederland liberaler (more liberal-minded), de katholieken of de protestanten?"
"Hoe is het in Nederland gesteld met de wettelijke mogelijkheid van echtscheiding?"
"Hoeveel armen zijn er in Nederland?"
Mijn antwoorden kunnen hier buiten beschouwing blijven; die zijn voor de lezer in dit verband niet van belang. Wel wil ik even ingaan op de vraag, hoeveel vegetariërs er in ons land zijn. Omdat de Dalai Lama in het algemeen geïnteresseerd bleek te zijn in de problemen van natural resources, voedselhuishouding en energiekringloop, trachtte ik hem uit te leggen dat het vegetarisme meer kans van slagen zou hebben naarmate men het publiek duidelijk zou kunnen maken, dat vegetarische voeding ook veel efficiënter is dan vleesvoeding, in die zin dat er daarbij minder verloren gaat (ofwel dat eenzelfde oppervlakte meer plantaardig dan dierlijk voedsel kan produceren; al is dit nu juist in een biotoop als de lage westhelft van Nederland niet waar). Merkwaardigerwijs was hij voor die redenering niet ontvankelijk; hij scheen te vinden, dat spirituele en materiële argumenten niet vermengd behoren te worden, maar hij zei dat niet met zoveel woorden en ik kan hem dus verkeerd begrepen hebben. Met nadruk zei hij daarna, dat vissen ook dieren waren (er was nog in het geheel niet over vissen gesproken), en dat het niet juist was, dat sommige mensen meenden dat het eten van vissen er minder op aan kwam. Ik probeerde uit te leggen, dat het uit een oogpunt van voedselvoorziening van de mensheid moeilijk zou zijn daar iets aan te doen, omdat het eten van vis juist een efficiënt gebruik was van de zee, die ons anders niet als voedselbron kon dienen; maar dit betoog ging langs hem heen.
Ik merkte verder op, dat men m.i. uit spiritueel oogpunt geen onvoorwaardelijk vegetariër kon zijn, in zoverre, dat men onder bepaalde omstandigheden ieder aangeboden voedsel zou moeten accepteren om zijn gastheer niet te kwetsen. Hij was het hier nadrukkelijk mee eens, o.m.

verwijzende naar het voorschrift, dat een monnik ieder voedsel dient te eten dat hem gegeven wordt. Over zichzelf zei hij in dit verband, vroeger geen vegetariër geweest te zijn, daarna enige jaren wel, maar dat hij thans op medisch voorschrift weer enig vlees at, omdat hij aan hepatitis leed. Hij vroeg verder nog, of vegetariërs in ons land tevens geheelonthouders waren, en toonde zich ermee ingenomen dat ik dit kon bevestigen.
Uit mijzelf legde ik hem uit, dat het alles overheersende probleem van de Nederlandse samenleving het complex is van overbevolking, urbanisatie, vernietiging van natuur en platteland, en de dolgedraaide spiraal van produktie en consumptie, er overigens op wijzend dat dit de problemen zijn van de westerse welvarende landen in het algemeen. Onze autoritten boden trouwens stof te over om dit te demonstreren: we zagen weinig anders dan omgewoelde grond, braakliggende grond, wegenaanleg, stadsuitbreiding, industriebouw, het ene al troostelozer dan het andere. Het trof hem wel, in het bijzonder de lugubere onaantrekkelijkheid, om niet te zeggen onbewoonbaarheid, van de Bijlmermeer. Over de enorme flatgebouwen (daar en elders), als mensenpakhuizen, schudde hij zijn hoofd. Ik probeerde zoveel mogelijk waardering te laten blijken voor de planologie, die tracht het beste ervan te maken, maar dat sprak hem niet erg aan. Wel was hij ontvankelijk voor de overweging, dat 't geen zin had deze gang van zaken toe te schrijven aan techniek, of technologie, alsof wij er zelf niets mee te maken zouden hebben, maar dat de oorzaak lag bij de geestesgesteldheid (state of mind) van de enkeling, dus van onszelf, de mentaliteit die het boeddhisme "greed and delusion" noemt.
Een van de door mij aan de Dalai Lama gestelde vragen was: "Is er een reden, om de voorkeur te geven aan een bepaalde wijze van lijkbezorging (met name begraven of cremeren)?"
Antwoord: Neen. Wanneer een zekere tijd verstreken is (hij ging hier niet nader op in, maar doelde uiteraard op de paar dagen die in de meeste samenlevingen tussen dood en lijkbezorging liggen, in het westen uit piëteit en om te voorkomen dat een schijndode begraven c.q. gecremeerd zou worden, in het oosten op grond van de overwegingen die aan het Tibetaanse Dodenboek ten grondslag liggen),

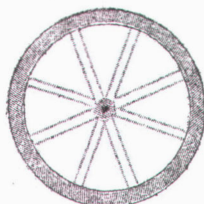
dan is een lijk slechts een voorwerp, waarmede men kan handelen zoals praktische overwegingen en de opvattingen van de nabestaanden wenselijk maken. Hij voegde hier evenwel op indrukwekkende wijze aan toe: "There are exceptions. Wanneer ik zal sterven, is het gewenst dat mijn lichaam op een bepaalde wijze behandeld wordt, teneinde mijn reïncarnatie te bespoedigen".
Een van mijn andere vragen had betrekking op de samenleving der Tibetaanse emigranten in India, hun levenswijze, het onderwijs, het aantal scholen (zeven) en hun geestelijk leven. In zijn antwoord, dat verder niet zozeer ter zake doet omdat hieromtrent in het westen voldoende bekend is, trof mij het volgende. Hij vermeldde als een positief punt van de huidige toestand, dat de Tibetaanse samenleving uit haar isolement was geraakt en dat het daardoor gemakkelijker was geworden, de geestelijke waarden van zijn land over de wereld te verbreiden. Hij ging hier uitvoerig en welsprekend op in; het lag hem duidelijk na aan het hart. Vroeger was de schat van kennis in Tibet voor het westen grotendeels ontoegankelijk. Thans hadden een aantal lama's westerse talen en, wat belangrijker was, de westerse gedachtengangen leren kennen, zodat het op veel groter schaal mogelijk was geworden, boeken te schrijven en te publiceren die voor de overige wereld betekenis hadden. Hij legde er de nadruk op dat zich hierbij een moeilijkheid voordeed, die altijd had bestaan, maar nu van minder betekenis werd doordat de schrijvers van zulke boeken kennis konden nemen van de westerse mentaliteit: het ging er om, de teksten en uitspraken zodanig toe te lichten, dat ze niet verkeerd begrepen werden. Hij gaf daarbij het volgende voorbeeld. Er is een uitspraak: "Het doden van alle Boeddha's geeft zo groot mogelijke verdienste" ("killing of all the Buddha's brings about the highest merit"). Deze uitspraak, zei hij, wordt in Tibet zonder meer begrepen, maar in het westen misverstaan. Men moet dan ook wel weten, hoe dit te interpreteren. Dit is op verschillende niveau's mogelijk. "Doden" in de letterlijke (materiële) zin van "doden van een levend wezen" is naar boeddhistische opvatting altijd verwerpelijk, en het is dus duidelijk dat

men dit figuurlijk moet opvatten, in de zin van het afrekenen met lagere instincten, het zich daardoor niet langer laten beïnvloeden. (Naderhand viel mij de overeenkomst in tussen deze verklaring en de dieptepsychologische interpretatie van dromen, waarin de eigen dood, het doden of sterven van nabestaanden etc. eveneens moeten worden opgevat als het afrekenen met bepaalde psychische inhouden). Wat de "Boeddha's" in bovengenoemde uitspraak betreft: ieder levend wezen draagt de Boeddha-natuur in zich, aldus Z.H., en men kan "Boeddha's" hier dus opvatten als "levende wezens", waarbij dan met het "doden" daarvan bedoeld wordt, dat de levensdorst wordt uitgeblust. Er is ook, voegde hij hieraan toe, een andere interpretatie mogelijk. Hierbij worden met de "Boeddha's" de chakra's bedoeld, omdat deze de concentratie vormen van al datgene wat een levend wezen tot levend wezen maakt en dus ook zijn "Boeddha-natuur" bepaalt. De chakra's nu zijn in feite de ruimtelijke uitdrukking van de skandha's, en het beheersen ("doden") van de skandha's is een voorwaarde voor geestelijke verlichting. De Dalai Lama besloot deze uiteenzetting met er nogmaals de nadruk op te leggen, dat het letterlijk vertalen van oude teksten voor westerlingen misverstanden kan oproepen en dus zorgvuldig commentaar behoeft door kenners die tevens met de westerse denktrant vertrouwd zijn.
Hij waarschuwde in dit verband voorts tegen sommige westerse "scholars", die zich als tibetologen voordoen zonder daar recht op te kunnen doen gelden, en daartoe de kans krijgen omdat toch slechts weinigen in hun omgeving hun uitspraken kunnen controleren. Hij zei meermalen dergelijke pseudo-tibetologen te hebben ontmoet, die bij een confrontatie bleken geen enkele Tibetaanse zin te kunnen begrijpen. - Uit een dergelijke uitspraak blijkt wel, dat de Dalai Lama geenszins halfzacht is en zich geen knollen voor citroenen laat verkopen.
Het was overigens de enige maal, dat hij zich negatief over bepaalde mensen uitliet.
In de loop van dit gesprek zette de Dalai Lama uiteen, dat Tantrayâna, Mahâyâna en Hînayâna 1) niet (meer) als gescheiden leerstelsels dienen te worden beschouwd.

In feite blijken zij in het hedendaags Tibetaans boeddhisme onderling geïntegreerd te zijn. Hij lichtte dit toe aän een beschouwing over zijn kleed. De snit van de pij zelf is een Hînayânasnit; de schuin over het bovenlichaam gedragen sjerp is een Mahâyâna-attribuut; en de rozenkrans, die hij hanteert, is Tantrisch.
Gedurende al onze autotochten was er één ervaring die de Dalai Lama diep emotioneerde. Deze deed zich tweemaal achtereen voor. Op de weg van Utrecht naar Den Bosch haalden wij tot tweemaal toe een grote, open, met gaas bespannen vrachtwagen in, die tot de nok toe gevuld was met dicht opeengepakte kratten, barstens vol met levende witte kippen. Hij vond het lot van deze dieren verschrikkelijk. Ik ook. Ik zei - de uitspraak kwam diep van binnen uit - "it causes a pain which goes straight to the heart". Ja, zei hij, dat doet het.
Het hierna volgende gesprek was te persoonlijk om hier te worden weergegeven. Ik wil echter niet onvermeld laten, dat ook bij verschillende andere gebeurtenissen tijdens zijn verblijf de diepe gevoeligheid, het hartstochtelijke medelijden (in de ware zin van dit veel misbruikte woord) van de Dalai Lama voor zijn mede-wezens treffend tot uiting kwam. Wie spirituele grootheid verwart met onaandoenlijkheid, heeft de essentie van het boeddhisme niet begrepen.

---

1) Hij gebruikte uitdrukkelijk de term "Hînayâna", ook wanneer ik in het gesprek meermalen de naam "Theravâda" had gebezigd.

MEDEDELINGEN VAN HET BESTUUR

De lentebijeenkomst zal dit jaar gehouden worden op 6 en 7 april a.s. in Hyde Park in Driebergen.
Uit verschillende reacties van onze donateurs is ons gebleken dat men de najaarsbijeenkomst wel heeft gemist. Daarom is besloten om ditmaal ook in het voorjaar niet slechts een dag, doch een weekend bijeen te komen. Over het programma heeft het bestuur zich al gebogen, doch er staat op dit ogenblik nog niets vast. Nadere mededelingen volgen in de eerste aflevering van Saddharma in 1974.

Wij hebben toegezegd, bij deze Saddharma een lijst met adressen der donateurs te zullen insluiten. Er is echter een moeiljkheid: sinds het bezoek van de Dalai Lama hebben zich verscheidene nieuwe donateurs aangemeld. Dezen was tot op heden niets bekend over een samen te stellen adreslijst; zij kunnen ons dus niet bericht hebben, indien zij hun naam niet in deze lijst opgenomen wensen te zien.
Derhalve kondigen wij ons voornemen in dezen nogmaals aan: thans ligt het in de bedoeling in het eerste Saddharma-nummer van 1974 een adreslijst bij te sluiten. Wie bezwaar heeft tegen opneming van zijn (haar) naam en adres in deze lijst als donateur der stichting, wordt verzocht dit vóór 1 januari a.s. aan het secretariaat te melden.

Onze stichting is lid geworden van The Maha Bodhi Society of India, gevestigd in Calcutta, maar met centra over de hele wereld. In gevolge hiervan zullen wij voortaan ook het Tijdschrift "The Maha Bodhi" ontvangen.

Tenslotte:
Er is door de Dalai Lama een "farewell Message" gericht tot de landen welke hij op zijn Europese reis heeft bezocht. Voor Nederland was de boodschap geadresseerd aan onze secretaris. Uit dit rondschrijven citeren wij:

His Holiness the Dalai Lama extends His thanks to the countries who received Him, the organisations who arranged His tour and the many people whom He met and

with whom He had interesting discussions. In saying farewell on the eve of His return to India, His Holiness hopes that men of goodwill everywhere will continue to work in a spirit of co-operation for world peace and human happiness.

TER OVERDENKING

Als het waar is wat er in de teksten staat: dat de wereld tegelijk <u>is</u> èn <u>niet</u> is,-dan geldt, als we het in omgekeerde volgorde van de andere zijde uit benaderen, ook deze uitspraak: het nibbâna is <u>niet</u> èn is <u>wèl</u> deze wereld.
Dit is bepaald geen gloednieuwe gevolgtrekking; immers, beide uitspraken tezamen kunnen we beschouwen als een formulering van de boeddhistische 'middenweg'.
Maar daarom is het nog niet ten overvloede als we er even bij stilstaan. Misschien zal een enkele onder ons in staat zijn om met een "loutere" geest (en dat betekent hier zoveel als een "ledige" geest) de waarheid ervan onmiddellijk te schouwen. Maar alleen al het overdènken ervan kan een voorsmaak geven van het geluk der bevrijding.

T.

*

Vanaf de eerste nacht dat een mens in de moederschoot verwijlt,
ijlt hij heen gelijk een opgestegen wolk; en heengaande keert hij niet weer...

*

Het leven en het zelf-bestaan alle geluk en leed
hangen aan één denkmoment; en licht snelt het ogenblik heen...

(Vert. uit het Pâli)

BOEDDHISTISCHE ACTIVITEITEN

De in Nederland verblijvende Thaise monniken, Phra. Mettaviharee en Phra. Ariyavamso, over wie wij in ons sept.nr. berichtten, zijn verhuisd naar Waalwijk, Talmastraat 20, tel. 04160 - 34251. Zij komen niet meer naar het centrum "Het Gras" in Amsterdam. Te Waalwijk wordt elke zaterdag een lezing gehouden, aanvang 14 uur, en elke zondag een meditatie-bijeenkomst.

Voor de adressen van onze werkgroepen kunnen nieuwe donateurs zich wenden tot de redactie of tot ons secretariaat.

Van een onzer donateurs ontvingen wij het volgende bericht:

In midden-Frankrijk, in het hart van Bourgondië 15 km ten oosten van Autun, wordt sinds kort gewerkt aan het organiseren van een tweede boeddhistisch Meditatie Centrum, in navolging van het Tibetaanse Meditatie Centrum nabij Langholm in Schotland.

Enkele Franse jongeren, gebruikmakend van hun ervaringen tijdens een langdurig verblijf aldaar, zijn bezig een zeer grote boerderij in het gehucht La Forge, bij Epinac, in bruikbare staat te brengen, om als voorlopig centrum te dienen, met behulp van geïnteresseerden uit de streek en hoofdzakelijk buitenlandse bezoekers.

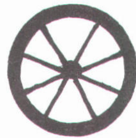
Er zal een Stichting gevormd worden om het centrum te gaan beheren, terwijl er een optie is verkregen voor het gebruik van een leegstaand klooster met een kerkje, op circa twee kilometer afstand gelegen te midden van bossen en heuvels, dat bijzonder ideaal schijnt, maar wel vrij veel restauraties behoeft, waarvoor fondsen nodig zullen zijn die nog verzameld moeten worden.

In de boerderij is reeds een voorlopige meditatieruimte ingericht en er wordt yoga gedaan.

Toezeggingen zijn verkregen voor oriënterende bezoeken van Thaï, Zen en Tibetaanse zijde, terwijl een langdurig verblijf van een grotere groep Tibetaanse monniken wordt voorbereid.

Voor eventuele toezeggingen van financiële en andere vormen van uiterst welkome hulp, en het verkrijgen van alle

verdere inlichtingen stelle men zich in verbinding met:
DIDIER GARANGER - LA FORGE - 71360 - par EPINAC FRANCE

KORT OVERZICHT TIJDSCHRIFTEN

Yâna, "Buddhistisches Haus Georg Grimm", 8919 Utting a.A. Afl. juli-aug. Opgenomen zijn een voordracht over "Die Lüge" door Guido Auster en een beschouwing "Tierleid ist Menschenleid" door K.O. Schmidt.
In het sept.-okt.nr. van Yâna werd een studie van Georg Grimm gepubliceerd, "Die praktische Bedeutung des Anattâ-Gedankens".

Der Kreis, ts. van de orde Ârya Maitreya Mandala, tak voor W.Europa. Adm. adres: 6380 Bad Homburg v.d. H., Stettinerstr. 8. - In het sept.-okt. nr. vinden wij een artikel van Suvarnavajra over "Einheit der Religionen oder Dialog?"; Lama Anagarika Govinda stond een bijdrage af over meditatie. Hij legt er de nadruk op dat we meditatie niet moeten zien als een "sofort wirksames Heilmittel für unsere augenblicklichen Übel(...), sondern eine richtungweisende Kraft (...) für unser geistiges Wachstum." Het is voor beoefening van meditatie een groot voordeel als men een religie aanhangt, omdat deze "Hingabe und Begeisterung" met zich zal brengen.

World Buddhism, 153/3 Dutugemunu str., Nugegoda, Sri Lanka, -okt.-nr. In dit nr. beschouwingen over boeddhisme en moderne psychologie door Weeraratne (Sri Lanka) en over de essentie van Boeddha's leringen door Sobhana (Birma). In de rubriek Book Review wordt behandeld een boek van Meena Talim, docente aan de universiteit van Bombay, getiteld: Women in Early Buddhist Literature. Het lijkt ons een bijzonder interessant boek!

The Middle Way, 58 Eccleston Sq., Londen. Afl. nov.'73. Hoogtepunt in dit nummer is het artikel "The Identity of Samsara and Nirvana" van Philip Barford.

SADDHARMA

is een uitgave van de Stichting Nederlands Buddhistisch Centrum

de Stichting werd opgericht op 8 november 1967

haar doelstelling is:
de studie van de beginselen van het buddhisme te bevorderen en de praktische toepassing van deze beginselen aan te moedigen

de Stichting is geen religieus genootschap maar wil helpen diegenen te verenigen – welke levensovertuiging of geloof zij ook aanhangen – die op enigerlei wijze in het buddhisme belang stellen of zich daarbij betrokken voelen

iedereen, ook organisaties of instellingen, kunnen als begunstiger aan de Stichting steun verlenen

het contact-adres van de Stichting is dat van de redactie van Saddharma; dit adres is op de eerste bladzijde van dit tijdschrift vermeld

begunstigers ontvangen regelmatig, tenminste vijf maal per jaar, de afleveringen van Saddharma
zij hebben tevens het recht deel te nemen aan de landelijke bijeenkomsten, die een- of tweemaal per jaar gehouden worden

